

Doctor honoris causa

Fernando Henrique Cardoso

*Objavenie nového poriadku
a politická zodpovednosť*

Edícia Doctor honoris causa
zv. 4

Fernando Henrique Cardoso

***Objavenie nového poriadku
a politická zodpovednosť***

Univerzita Konštantína Filozofa
Nitra 2003

© Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre 2003

Zostavil Peter Andruška

EAN 9788080506100

ISBN 80-8050-610-8

Slovo na úvod

V Brazílii mám veľa dobrých priateľov a známych. Túto krajinu som začal vnímať ešte ako malý chlapec, keď som vydržal celé hodiny počúvať otca, ktorý s ďalšími známymi podnikol v dvadsiatych rokoch filmársku výpravu do málo preskúmaných oblastí Brazílie. Hovoril tak zanietene a presvedčivo, že sa mi o Brazílii aj snívalo. Túžil som spoznať nielen túto nedoziernu krajinu, ale i zoznámiť sa a skamarátiť s jej ľuďmi, ako to urobil môj otec. Vtedy som nemohol tušiť, že osud mi privedie do cesty samotného brazílskeho prezidenta. Fernando Henrique Cardoso sa veľmi rýchlo stal mojím priateľom aj preto, že máme veľa spoločného. O to mám väčšiu radosť, že po prvý raz zavítal do našej krajiny a že pri tej príležitosti vychádza slovenské vydanie knihy *Závislosť a rozvoj Latinskej Ameriky*, ktorej je spoluautorom a ktorá vyšla už v mnohých krajinách sveta. Moju radosť znásobuje i to, že počas jeho návštevy ho Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre poctila titulom "Doctor honoris causa".

Bez zveličovania môžem povedať, že F. H. Cardoso patrí k najznámejším brazílskym sociológom, politológom a ekonómom. Možno ho zaradiť medzi najvýznamnejších štátnikov rozvojového sveta a predstaviteľov tzv. novej sociálnej demokracie. Svojimi pragmatickými krokmi získal veľký politický

a odborný kredit a ako jediný zástupca rozvojového sveta sa zúčastňoval na exkluzívnych stretnutiach predstaviteľov "tretej cesty" a prúdu označovaného ako Progressive Governance (Blair, Clinton, Jospin). Dávnejšie, vďaka modernej reformnej politike, upútal ako minister zahraničných vecí a neskôr ako minister financií. V roku 1994 vypracoval plán Real, ktorý znamenal začiatok stabilizácie brazílskej meny a ekonomiky. Počas prvého prezidentského mandátu rozšíril a prehĺbil proces štátnych, ekonomických a sociálnych reforiem, spočívajúcich v odštátňovaní, liberalizácii a otváraí ekonomiky a celej spoločnosti svetu. Niet sa čo čudovať, že zúročenie presadzovaných reforiem mu pred štyrmi rokmi zabezpečilo druhé znovuzvolenie za prezidenta Brazílie.

F. H. Cardoso vždy presadzoval spoluprácu so Slovenskom a neraz vyzdvihol spoločné hodnoty, národné tradície a kultúru. Tvrdí, že Slovensko má jeho krajine čo ponúknuť. Aj moja nedávna oficiálna návšteva v Brazílskej federatívnej republike bola dôkazom, že geografická vzdialenosť a odlišné zahraničnopolitické priority našich krajín, vyplývajúce z odlišného geopolitického položenía, nie sú prekážkou našej vzájomnej spolupráce. Veď v dnešnom globalizujúcom sa svete vzdialenosť stráca na význame. Aj preto je rozvoj vzťahov s priateľskými krajinami Latinskej Ameriky, medzi ktorými má Brazília významné postavenie, dôležitou a nenahraditeľ-

nou súčasťou zahraničnej politiky Slovenskej republiky. S Brazíliou vyznávame a presadzujeme spoločné princípy a hodnoty ľudských práv, demokracie, právneho štátu, trhového hospodárstva i ochrany životného prostredia.

Brazília je pre nás významným partnerom najmä svojím ekonomickým a trhovým potenciálom. Nakoniec, ani my nie sme pre túto veľkú krajinu nezaujímaví. Napriek tomu naša doterajšia spolupráca ani zďaleka nezodpovedá obojstranným možnostiam. Brazília by mohla využiť aj polohu Slovenska v strede Európy, jeho členstvo v OECD a dúfajme, že čoskoro aj v Európskej únii, na prenikanie na trhy strednej a východnej časti nášho svetadielu. Aj na stretnutí s brazílskymi priateľmi v Sao Paule som prízvukoval, že sme pripravení ponúknuť možnosť investovania a etablovania sa na slovenskom trhu, ktorý je zaujímavý kvalifikovanou pracovnou silou. Aj brazílsky prezident vidí nevyužité možnosti i v zapájaní sa slovenských podnikateľov do ich rozvojových programov a projektov. Aj keď sme malou krajinou, môžeme byť pre Brazíliu zaujímavým partnerom v metalurgickom, strojárskom, chemickom, textilnom i farmaceutickom priemysle. Niektoré projekty brazílsko-slovenskej spolupráce sa už rozbehli a nemali by dlho čakať na svojich nasledovateľov. Možností na spoluprácu je viac ako dost.

Brazílskeho prezidenta Fernanda Henriqua Cardosa si vážim nielen ako špičkového odborníka a prezieravého štátnika, ale najmä ako dobrého človeka. Jeho skromnosť, ale na druhej strane aj ctižiadosť a činy ho predurčujú na to, aby sa významne zapísal do dejín Brazílie a Južnej Ameriky. Som rád, že patrí k mojim dobrým priateľom.

Dr. h. c. Ing. Rudolf Schuster, PhD.,
prezident Slovenskej republiky

Slávnostná promócia

Spoločné slávnostné zasadnutie Vedeckej rady Filozofickej fakulty UKF a Vedeckej rady UKF, Vedeckých rád FPV a PF UKF, na ktorom rektor Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre prof. RNDr. Ing. Daniel Kľuvanec, CSc., odovzdal čestný titul doctor honoris causa prezidentovi Brazílskej federatívnej republiky Fernandovi Henrique Cardoso, sa konalo dňa 27. februára 2002 v prijímacej sieni Bratislavského hradu.

Slávnostná promócia sa uskutočnila za prítomnosti prezidenta Slovenskej republiky Rudolfa Schustera, rektora Univerzity Karlovej v Prahe prof. Ing. Ivana Wilhelma, CSc., a ďalších domácich a zahraničných hostí, predstaviteľov univerzít a kultúrnych inštitúcií.

Vaša Excelencia, vážený pán prezident Schuster,
Vaša Excelencia, vážený pán prezident Cardoso,
Excelencie, Magnificencie, Spectability a Honorability,
vážené dámy a páni,

otváram spoločné zasadnutie Vedeckej rady Univerzity
Konštantína Filozofa v Nitre a vedeckých rád Filozofickej fa-
kulty UKF, Fakulty prírodných vied UKF a Pedagogickej fa-
kulty UKF v Nitre.

Dovoľte mi, aby som na dnešnej slávnosti privítal Jeho
magnificenciu prof. RNDr. Ing. Daniela Kľuvanca, CSc., rek-
tora Univerzity Konštantína Filozofa a požiadal ho o úvodný
príhovor.

Doc. RNDr. Libor Vozár, CSc.,
prorektor

Vaše Excelencie,
Magnificencie, Spectability a Honorability,
vážené dámy a páni, vážení hostia a milí priatelia!

Mám osobitnú a neopakovateľnú česť na dnešnom slávnostnom zasadnutí Vedeckej rady Univerzity Konštantína Filozofa, Vedeckej rady Filozofickej fakulty UKF, Vedeckej rady Fakulty prírodných vied a Vedeckej rady Pedagogickej fakulty UKF udeliť titul doktora filozofických vied, povedané jazykom práva titul "doctor honoris causa".

Dovoľte mi v tejto sviatočnej a vážnej chvíli, aby som v mene všetkých akademických funkcionárov našej alma mater, v mene všetkých vedeckých a pedagogických pracovníkov ako aj celej akademickej obce, vrátane študentov úprimne a osobne veľmi rád privítal nášho vzácného host'a, Jeho excelenciu Fernanda Henrique Cardosu, prezidenta Brazílskej federatívnej republiky, ktorému táto hodnosť a pocta právom i zasľúžene patrí a ktorému bude v zmysle platných zákonov našej univerzity udelená.

Prof. RNDr. Ing. Daniel Kluvanec, CSc.,
rektor

Vaša Magnificencia,
vážení členovia Vedeckej rady Univerzity Konštantína
Filozofa,
vážení členovia Vedeckej rady Filozofickej fakulty,
vážený pán prezident Brazílskej federatívnej republiky,
vážení a milí hostia,
dámy a páni!

Vedecká rada Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre na svojom zasadnutí 7. februára 2002 prerokovala a schválila návrh na udelenie čestného vedeckého titulu "doctor honoris causa" prezidentovi Brazílskej federatívnej republiky Fernandovi Henrique Cardoso. Listom zo dňa 8. februára 2002, v zastúpení Vedeckej rady Filozofickej fakulty, sme požiadali Jeho magnificenciu prof. RNDr. Ing. Daniela Kľuvanca, CSc., aby v zmysle článku 9 Štatútu Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre udelil čestný titul "doctor honoris causa" profesorovi Fernandovi Henrique Cardoso, doktorovi vied, prezidentovi Brazílskej federatívnej republiky, významnému, ak nie najvýznamnejšiemu latinskoamerickému sociológovi, politológovi a ekonómovi, humanistovi zapaľujúcemu a rozširujúcemu svetlo vzájomného ľudského porozumenia a verejne, v časoch dobrých, ale aj zlých deklarujúcemu

slobodu ľudskej osobnosti ako základnej podmienky rozvoja spoločnosti a života vôbec v dnešnom zložitom svete.

Vaša Magnificencia,

dovoľujem si poprosiť Vás, aby ste z moci svojho úradu udelili čestný vedecký titul "doctor honoris causa" Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre prezidentovi Brazílskej federatívnej republiky Fernandovi Henrique Cardoso

- za vedecké diela základného významu z politologického, sociologického a ekonomického myslenia,

- za príkladný ľudský čin odporu voči perzekúcii a praktikám vojenského režimu, vlády vojenskej diktatúry počas dvadsiatich rokov,

- za celoživotnú prácu obhajcu demokratických práv povznášajúcich život človeka,

- za zviditeľnenie rozvoja latinskoamerických štátov v európskom a svetovom kontexte,

- za rozvoj politických, ekonomických a kultúrnych vzťahov národa brazílskeho a slovenského,

- za ekonomickú a politickú garanciu našich aktivít v Brazílskej federatívnej republike a na latinskoamerickom kontinente vôbec.

Vaša Magnificencia,
vážení členovia Vedeckej rady Univerzity Konštantína
Filozofa,
vážení členovia Vedeckej rady Filozofickej fakulty,
vážený pán prezident Brazílskej federatívnej republiky,
vážení a milí hostia,
dámy a páni!

Prezident Brazílskej federatívnej republiky Fernando Henrique Cardoso sa narodil 18. júna 1931 v Rio de Janeiro. Pochádza z rodiny, v ktorej vyrástlo niekoľko významných vojenských a politických osobností. V roku 1952 ukončil štúdium sociálnych vied na Filozofickej fakulte Univerzity v Sao Paulo, kde v roku 1961 získal aj titul doktor vied. Aj keď to bude znieť nezvyčajne, vzhľadom na tradície tradičnej aristokratickej brazílskej rodiny, z ktorej Fernando Henrique Cardoso pochádza, pán prezident bol od svojej mladosti ľavicovo orientovaný. Ako začínajúceho politika a ekonóma ho oslovila aj teória marxizmu. Postupne však pod vplyvom osobných skúseností s diktatúrou, s neobmedzenou vládou jednotlivca alebo triedy, prechádza na sociálnodemokratické pozície. Dnes, s odstupom niekoľkých desiatok rokov, môžeme s istotou povedať, že práve tu, a dôležitá je aj skutočnosť, že tento počin, či posun v myslení nášho inauguranta sa udial v mla-

dosti, Fernando Henrique Cardoso našiel živnú pôdu svojho moderného sociálnoekonomického myslenia, že práve tu si uvedomil, že cestu z dedičstva latifundijného systému na čele s koloniálnou aristokraciou, ovládajúcou masu, nie je možné konvertovať do systému, ktorý nebol schopný ani v krajinách svojho vzniku naplniť svoje základné idey, že cesta má viesť, respektíve musí sa otvoriť na celkom inej "vlnovej frekvencii". Rozhľadný a odvážny Fernando Henrique Cardoso dômyselne využívajúc poučenie z prežívajúcich udalostí formuluje svoj sociologicko-ekonomický program. Program moderný, zbavený autoritatívno-korporatívnych aspektov ako aj prvkov perónizmu. Program "koncepce spoločenskej zmeny" so zreteľom na fázový posun štátov Latinskej Ameriky, na rozvoj vyspelých štátov sveta a domáce špecifiká budovania moderného kapitalizmu s dobre fungujúcou trhovou ekonomikou a sociálnym programom šitým na mieru každého regiónu, je čitateľný vo všetkých jeho vedeckých prácach publikovaných doma i v zahraničí. Program "koncepce spoločenskej zmeny" Fernanda Henrique Cardosa bol umne rozvíjaný v "Stredisku pre analýzu a plánovanie", ktoré po návrate z chilského exilu a zakázaní pedagogického a bádateľského pôsobenia na brazílskych univerzitách v roku 1968 založil. Nezávislá výskumná činnosť "Strediska pre analýzu a plánovanie", v ktorom našlo uplatnenie viacero perzekuovaných sociológov a národo-

hospodárov, bola autoritatívnym režimom charakterizovaná ako prejav opozičnej aktivity a v roku 1970 teroristickým útokom zlikvidovaná. Teroristický útok však zničil len inštitúciu, no myšlienky, analýzy sa rozvíjali ďalej. Cardoso ich šíril v intenciách svojho druhého exilu na prestížnych univerzitných pôdach Oxfordu, Pricetonu, Yale, Berkley, na prestížnych ekonomických fórach Európy a sveta. Osobne ich zakódoval do 21 kníh, veľkého množstva štúdií, odborných článkov, ktoré jemu osobne, ako aj jeho spolupracovníkom zo "Strediska pre analýzu a plánovanie" zaistili značné medzinárodné renomé. Z týchto významných vedeckých prác publikovaných v Brazílii, Kanade, Anglicku, Francúzsku, Taliansku a v krajinách Latinskej Ameriky si dovoľíme uviesť len niektoré, respektíve tie, bez ktorých by bolo svetové sociologické a ekonomické, presnejšie sociologicko-ekonomické myslenie neúplné. Nesporne k týmto prácam patria tituly: Kapitalizmus a otroctvo v južnej Brazílii, Priemysel'ný podnikateľ a ekonomický rozvoj v Brazílii, Sociálne zmeny v Latinskej Amerike, Závislosť a rozvoj v Latinskej Amerike, Politika a rozvoj závislých spoločností, Brazílsky politický model, Autoritarizmus a demokracia, Rast a chudoba, Strany a voľby v Brazílii, Demokracia, ktorú treba zmeniť, Perspektívy, idey a politická činnosť, Výstavba demokracie, Schodná utópia, Globalizácia a ďalšie aktuálne témy.

V osobnej biografii pána prezidenta je viacero dôležitých medzníkov ohraničených rokmi, najmä však udalosťami, ktoré menili politickú klímu Brazílie. Jednou z týchto udalostí je aj moment spojený s čiastočným uvoľnením vojenského režimu v roku 1978. Fernando Henrique Cardoso sa vracia do rodnej Brazílie a intenzívne sa začína podieľať na kreovaní politického života tejto krásnej krajiny. Podieľa sa na založení stredolavej Strany demokratického hnutia. V roku 1983 sa stáva senátorom a po obnovení vlády v roku 1992 ministrom zahraničných vecí, neskôr ministrom financií, úspešne čeliacim vzostupu inflácie. V roku 1994 víťazí v prezidentských voľbách a následne získava i mandát na druhé funkčné obdobie. V tejto funkcii otvára priestor vstupu moderným ekonomickým teóriám, modernému poňatiu demokracie a svojmu, ešte pred voľbami precízne skoncipovanému programu do programového vyhlásenia vlády. Ekonómovia, politológovia a sociológovia ako aj celá Brazília veľmi pozitívne hodnotia výsledok reformného hnutia svojho prezidenta. Pozitívne výsledky, ktoré Brazílska federatívna republika v ostatnom čase dosiahla, potvrdzujú, že výskumy, vedecké zhodnotenie a naprogramovanie rozvojových aktivít, ktorými sa intenzívne zaoberal Fernando Henrique Cardoso v Stredisku pre analýzu a plánovanie, boli anticipačné, motivujúce a čo je najdôležitejšie, priniesli, prinášajú a budú, aj napriek dobe, v ktorej vznikli, prinášať

prosperitu tejto veľkej krásnej krajine. Tomuto štátu, ktorý sa pod vedením nášho inauguranta usiluje o vyvážené vzťahy so severoamerickou zónou voľného obchodu ako aj s krajinami Európskej únie, želáme naplnenie programu, ktorý tak umne koncipoval pán prezident v čase svojich vrcholiacich vedeckých aktivít.

Vaša Magnificencia, vážený pán rektor!

V predchádzajúcich častiach nášho laudatia sme si vás dovolili informovať o vedeckých aktivitách pána prezidenta. Dovolili sme si vám predstaviť tituly publikovaných prác, ktoré už našli svojich čitateľov vo vedeckých kruhoch všetkých svetadielov. Dnes na Slovensku vychádza rozsiahla monografická práca, ktorej spoluautorom je prezident Brazílskej federatívnej republiky Fernando Henrique Cardoso. Aj napriek tomu, že nie som ani politik, ani sociológ, ani ekonóm, môžem konštantovať, že vydavateľ zvolil správne. Z rozsiahlej Cardosovej ponuky vybral titul *Závislosť a rozvoj Latinskej Ameriky*, knihu v mnohom inšpiratívnu, ale aj varovnú pre politikov, ekonómov a všetkých tých, ktorých úlohou a povinnosťou je zároveň organizovať v tých najširších dimenziách náš nový život, nový, a verím, že krajšiu etapu nášho nového bytia tu, v krajine uprostred Európy.

Vážený pán prezident,
vážený pán inaugurant!

Vašu krajinu poznám ako literát z čítania, ako historik zo štúdia. Poznáme vašu literatúru, históriu, ktorá nás priam núti, a v tejto chvíli mám na mysli udalosti spred niekoľkých storočí, hľadať paralely medzi našimi kontinentmi, respektíve spoločné či podobné znaky v živote veľkej a krásnej Brazílie a malého a krásneho Slovenska. Áno, spoločným znakom, spoločným menovateľom našich národov je krása. Krása nie je len súlad tvarov, farieb, znakov, ale aj súlad myšlienok a umeleckej formy pozitívne pôsobiacich na zmysly a city človeka. Teda krása, to je príroda, človek, spev, melódia. Krása je zvyk, obyčaj prechádzajúci z minulosti do prítomnosti, z pokolenia na pokolenie. Krása je slávnosť, karneval, jedinečné defilé fantázie a túžby človeka, jedinečné defilé ochoty človeka rozlúčiť sa s veselosťou a vstúpiť, v duchu kresťanskej tradície, do sveta krásy rozjímania a odriekania, do sveta upokojujúcich a k tvorbe nabádajúcich krás. Brazílska karnevalová nádhera a slovenské fašiangové hýrenie majú veľa spoločného: otvárajú sa a končia naraz, v tú istú chvíľu doznieva ich posledný tón. A čo je najdôležitejšie: obidve tieto krásy vyrástli zo spoločnej duchovnej tradície, ktorú pred mnohými storočiami

priniesli do Latinskej Ameriky, teda aj do Brazílie, naši európski predkovia.

Vaša Magnificencia!

Dovoľte nám, aby sme naše laudatio namiesto vymenovania všetkých čestných doktorátov, ktoré prestížne univerzity sveta udelili nášmu inaugurantovi, ukončili slovami nášho milého hosťa, prezidenta Slovenskej republiky pána Rudolfa Schustera: "Brazílskeho prezidenta Fernanda Henrique Cardosa si vážim nielen ako špičkového odborníka a prezieravého štátnika, ale najmä ako dobrého človeka. Jeho skromnosť, ale na druhej strane aj ctižiadosť a činy ho predurčujú zapísať sa do dejín Brazílie a Južnej Ameriky. Som rád, že patrí k mojím dobrým priateľom."

Laudatio, ktoré na slávnostnej
inaugurácii predniesla
prof. PhDr. Eva Tučná, CSc.,
dekanka Filozofickej fakulty UKF

Vaša Spektabilita,

s mimoriadnym záujmom a potešením sme si vypočuli úprimné a dôstojné laudatio. Osobitne sme si vypočuli návrh s požiadavkou, aby sme Jeho excelencii Fernandovi Henrique Cardosovi na dnešnom slávnostnom zasadnutí Vedeckej rady Univerzity Konštantína Filozofa udelili čestnú vedeckú hodnosť doktora filozofických vied. Napĺňa nás osobitná radosť a uspokojenie, že tento čestný vedecký titul udeľujeme v duchovnom a spoločensko-kultúrnom živote osobnosti známej, váženej, tvorivej a príkladnej. Osobnosti, ktorá zásadne hýbala a hýbe morálnym, duchovným a národným dejstvom. Vzhľadom na právoplatné a nezvratné rozhodnutie Vedeckej rady Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre s neobyčajným zadosťučinením a radosťou vyhovujem, Vaša spektabilita, Vašej žiadosti a dávam z moci svojho úradu rektorský súhlas na udelenie čestného doktorátu filozofie Jeho excelencii Fernandovi Henrique Cardosovi.

Súčasne prosím Jeho honorabilitu doc. PhDr. Karola Felixu, CSc., aby v zmysle našich akademických a univerzitných zvyklostí vykonal slávnostný akt promócie a dekorácie.

Prof. RNDr. Ing. Daniel Klivanec, CSc.,
rektor

SUMMUM CONSILIUM CONSTANTINI PHILOSOPHI UNIVERSITATIS NITRIENSIS NON IGNORANS: QUANTUM TU, VIR CLARISSIME ET EMINENTISSIME,

QUI PRO SCRIPTIS ERUDITIONE PLENIS ET ILLIS QUIDEM PRAECIPUE GUAE AD COGNITIONEN RERUM SOCIALIUM PROCESSUMQUE ET VITA HOMINIS SUBLATIONEM SPECTANT. PRO LAUDIBUS QUAS DE LUMINE SAPIENTIAE SALUTIFERO TOTUM TERRARUM PER ORBEM PROPAGANDO MERITUS ES.

HOC CONSILIUM IN CONVENTU SUO SOLEMNI, HABITO COMMUNI APPLAUSU DECREVIT, UT TU, EXCELENCIA FERNANDRO HENRIQUE CARDOSO, IN NUMERUM DOCTORUM SCIENTIARUM ET ARTIUM HONORIS CAUSA RECIPERERIS.

QUOD CONSILLI NOSTRI CONSULTUM CUM SUMMA REI PUBLICAE SLOVACAE POTESTATE CONFIRMATUM ESSET, A TE, VIR EMINENTISSIME, PETIMUS, UT IN HOC CONSENSU SOLLEMNI SUMMUM ILLUM ET UNICUM, QUO TE UNIVERSITAS STUDIORUM NOSTRA ORNARE POTEST, HONOREM ACCIPIAS.

PRIUS AUTEM SPONSIO SOLLEMNIS TIBI SUSCIPIENDA EST.

SPONDEBIS IGITUR:

PRIMUM, TE HUIUS UNIVERSITATIS, IN QUA SUMMUM
IN SCIENTIIS GRADUM ASCENDERIS, PIAM PERPETUO
MEMORIAM HABITURUM EIQUE AUCTORITATE AUXILIO
CONSILIIS TUIS NUNQUAM DEFUTURUM? DEIN, SCIENTIA-
RUM STUDIA, SICUT ADHUC FACERE SEMPER NOC-SUE-
VISTI, PROVEHERE NON DESITURUM, UT VERITAS PROPAGA-
GETUR ET LUX EIUS, QUA SALUS GENERIS HUMANI NOC-
TINETUR, TERRARUM ORBEM ILLUSTRET? HAEC TE EX
ANIMI TUI SENTENTIA SPONDEBIS AC POLLICEBERIS?

Jeho excelenxcia Fernando Henrique Cardoso:

SPONDEO AC POLLICEOR

ITAQUE IAM NIHIL IMPENDIT, QUOMINUS HONORES,
QUIBUS TE SENATUS CONSTANTINI PHILOSOPHI UNI-
VERSITATIS NITRIENSIS ORNARE CUPIT, TIBI IMPERTIA-
MUS.

ERGO EGO PROMOTOR LEGITIME CONSTITUTUS, TE,
EXCELENCIA FERNANDO HENRIQUE CARDOSO VIR DOC-
TISSIME, SCIENTIARUM PHILOSOPHICARUM DOCTOR HO-
NORIS CAUSA CREO, CREATUM RENUNTIO, OMNIAQUE
DOCTORIS SCIENTIARUM IURA ET PRIVILEGIA IN TE NOC-

FERO, CUIUS REI IN FIDEM HOC DIPLOMA UNIVERSITATIS
SIGLLO FIRMATUM TIBI IN MANUS TRADO.

Doc. PhDr. Karol Felix, CSc.,
promótor

Objavenie nového poriadku a politická zodpovednosť

Je pre mňa veľkou ct'ou prijať titul Doctor honoris causa na nitrianskej Univerzite Konštantína Filozofa. Už som mal príležitosť podeliť sa s pánom prezidentom Rudolfom Schusterom o svoj pocit zadost'účinenia, že ako prvý vedúci predstaviteľ brazílskeho štátu som navštívil Slovenskú republiku a osobne sa zoznámil s takými uznávanými inštitúciami, ako je táto univerzita.

S veľkým záujmom som sledoval vývoj Slovenska počas posledného desaťročia. Zmeny tu síce prebiehali závažným tempom, vždy však cestou pokojných rokovaní. Tieto zmeny odrážajú túžbu slovenského národa po demokracii a rozvoji.

A práve vďaka inšpirácii, ktorú som dostal pri stretnutí s predstaviteľmi vášho národa, dovoľujem si povedať niekoľko slov o politickej zodpovednosti. Možno v dôsledku môjho povolania - a na základe svojej skúsenosti dovoľím si povedať, že politika sa riadi inými princípmi ako vedecká činnosť.

Kým intelektuálna práca musí byť taká elastická, ako je to len možné, a predpokladá iba zrelé argumenty, politické

rozhodnutia si nemôžu dovoliť zaostávanie za udalosťami, nech by tie prebiehali akokoľvek rýchlo.

Uspokojenie potrieb verejnosti si vyžaduje plánovanie, ale aj pozorné vnímanie nezvyčajného pri riešení spoločenských konfliktov. Neznamená to, že by etika zodpovednosti, o ktorej hovoril Max Weber, mala odstrániť potrebu vyrovnanej predbežnej analýzy faktov. Dobrá politika sa nezaobíde bez reflexie. Avšak dobré spravovanie vecí verejných sa nezaobíde bez toho, čo Isaias Berlim nazval politickým úsudkom. Myslím tým schopnosť zachytiť pulz istej historickej situácie, jej obrysy a možnosti vo chvíli, keď ju prežívame. Je to akýsi druh praktickej múdrosti, ktorý sa živí ľudským poznaním reality, ale ide ešte ďalej, prostredníctvom schopnosti zachytiť naozaj tie najdôležitejšie detaily, prostredníctvom zmyslu pre veci dôležité a menej dôležité. Berlim chápal politický úsudok ako nadčasovú cnosť, neviem si však odpustiť predstavu, že tento úsudok je nevyhnutný predovšetkým v zlomových okamihoch a prechodných situáciách, keď nové, hľadajúc si svoje miesto a priestor pod slnkom, spolunažíva so zastaraným, kam sa zvyčajne uchyluje reakcia.

A zdá sa, že práve toto sa deje teraz, na začiatku nového storočia a tisícročia. Doba poznačená predovšetkým konfrontáciou hodnôt pred nás kladie nemalé výzvy. Demokracia síce prosperuje, ale pod tieňom celého spektra intolerancie, nábo-

ženskej i etnickej. Kroky smerom k technickej obnove sú priam závratné, no sociálna výlučnosť sa tým nezredukovala. Celý obraz sa nám trochu vyjasní, keď si uvedomíme, že nové nemusí byť vždy pokrokové a nemusí byť protikladom zaostalosti. Niekedy sa zaostalosť zaodeje do nového rúcha.

Pozrime sa napríklad na fenomén globalizácie tak, ako sa nám javí v súčasnosti. Prínos, ktorý expanzia obchodných a finančných tokov v súčinnosti s novými technológiami prináša na vytváranie bohatstva, je viac ako výrečný. Kapitál dnes reprodukuje exponenciálnejšie, pričom sa riadi logikou, ktorá neuznáva nijaké hranice. Stali sme sa svedkami nevidanej univerzalizácie výrobných procesov, racionalizácie nákladov a zvyšovania produktivity. Ale našej pozornosti zaiste neuunikla skutočnosť, že ak aj kapitál získal mobilitu a zvýšil výnosy, úžitok z toho nepatrí všetkým, ba dokonca ani väčšine. Dokonca by som povedal, že globalizácia uštedrila údery predovšetkým rozvojovému svetu. Nemyslím tým iba na virtuálnu marginalizáciu celých oblastí v ére informatiky. Mám na mysli aj prchavosť finančného kapitálu, ktorý už v celom svete, od východnej Európy po Áziu, nehovoriac už o Latinskej Amerike, spôsobil toľké znepokojenie.

V túžbe dodať chuť horkej pilulke niektorí analytici dokonca pripisujú finančné turbulencie domnelému zlému sprá-

vaniu krajín, ktoré na to doplatili, ktoré v dôsledku nesprávneho riadenia pritiahli špekulatívne poryvy.

Dnes sa už uznáva, že korekcia ekonomických ukazovateľov nebola protielekom na zúrivosť špekulantov a nedokázala oddeliť plevy od zrna.

Príčina nestability finančných trhov nebola nikdy technická. Vždy bola a je výlučne politická. Vyplýva z nedostatku prostriedkov, ktoré by finančnému pohybu dodali väčšiu transparentnosť a predvídateľnosť, aby tak lepšie kontroloval svoje tendencie, založené na náhodnosti.

Nenavrhujem tu premeniť na tabula rasa Bretton Woodsovu dohodu, aby sa z ničoho vytvorila architektúra medzinárodného finančného systému.

Výsledky môže priniesť už reforma existujúcej štruktúry, ak sa bude orientovať na potláčanie toho, čo nazývame deficitom vládnutia v medzinárodných ekonomických vzťahoch.

Je viac ako načas pokročiť dopredu v politickom regulovaní svetovej ekonomiky, a to nie iba preto, aby sme zdolali nestabilitu trhov, ale aj preto, aby sa zdemokratizovali zisky, vyplývajúce z globalizácie. To si vyžaduje aktualizáciu pravidiel, ktoré určujú obchod medzi jednotlivými štátmi, aktualizáciu, ktorá by priniesla väčšiu rovnosť a spravodlivosť.

Je vrcholne nespravodlivé neprestajné pretrvávajúce prekážok, ktoré bránia rozvojovému svetu v prístupe na európsky

a severoamerický trh. Myslím tu na daňové sadzby a na opatrenia, ale aj - a to predovšetkým - na nevyčerpatelnú škálu nedaňových prekážok, vrátane dotácií, ktoré sú pod taktovkou Svetovej organizácie obchodu najčastejšie vyplácané výkonným ekonomikám, takže tie najchudobnejšie krajiny sú opäť v nevýhode.

Ak by sme vedeli usmerniť vývoj smerom menej nepriateľským záujmom väčšiny, a to tak v globálnom meradle, ako aj na regionálnej úrovni, globalizácia by namiesto podporovania rozvoj brzdila. Ak si politická zodpovednosť vyžaduje solidárnejší poriadok, tento sa stane podmienkou väčšej autonómie v riadení národných štátov.

Nestálosť trhov a protekcionizmus zbavuje domácich gestorov zdrojov, nevyhnutných na realizáciu politiky prospešnej verejnosti, a to prostredníctvom nástrojov, ktorými môžu byť fiskálne či monetárne ukazovatele.

Problém sa stáva ešte akútnejší pred požiadavkami konkurencieschopnosti, ktorú si nové časy priam vyžadujú tým, že implikujú permanentnú pozornosť na kvalifikáciu ľudského kapitálu a modernizáciu služieb a infraštruktúry.

O tieto svojej obavy som sa podelil aj s inými kolegami, lídrami sociálnodemokratických strán na našom práve skončenom stretnutí v Štokholme v rámci takzvaného "pokrokového vládnutia". A to nie iba z dôvodu legitimacy, ale aj preto, že

štáty aj naďalej zostávajú najúčinnejšími ustanovitzhmi na potvrdenie kolektívnej vôle.

Práve štáty a ich mechanizmy umožňujú získavať prostriedky na zabezpečenie dodržiavania väčšej symetrie a rovnomernosti v spolunažívaní národov.

Slovensko a Brazília môžu v tomto smere prispieť svojim dielom. V skutočnosti to už robia v súlade so svojimi zdrojmi a vplyvom, ktorými disponujú.

Aj iné krajiny sú priaznivo naklonené myšlienke novej medzinárodnej zmluvy. Skôr ako o očakávanie ide o všeobecnú ašpiráciu. Nie je to však historická nevyhnutnosť.

Objavenie sa nového poriadku bude závisieť, a o tom som presvedčený, od toho, ako bude vykonávaná politická zodpovednosť.

Bude závisieť od našej schopnosti rozširovať, aj keď len po malých krôčkoch, hranice možného.

Inauguračná prednáška
Fernanda Henrique Cardosa,
prezidenta
Brazílskej federatívnej republiky

Vážené zhromaždenie,

z poverenia Jeho magnificencie dovoľte mi, aby som v mene Vedeckej rady UKF, v mene pána rektora a v mene celej akademickej obce Univerzity Konštantína Filozofa srdečne za-
blahoževal novovymenovanému čestnému doktorovi. Želáme mu do budúcnosti pevné zdravie a veľa úspechov v práci i v osobnom živote, vnútorné uspokojenie a radosť z úspešnej činnosti.

Vážené zhromaždenie, týmto z poverenia Jeho magnificencie prof. RNDr. Ing. Daniela Kľuvanca, CSc., končím zasadnutie Vedeckej rady UKF rozšírené o vedecké rady fakúlt.

Ďakujem vám všetkým, že ste sa tohto významného slávnostného zasadnutia zúčastnili.

Doc. RNDr. Libor Vozár, CSc.,
prorektor

Zo životopisu Fernanda H. Cardosu

Fernando Henrique Cardoso sa narodil 18. júna 1931 v Rio de Janeiro. Pochádza z tradičnej rodiny brazílskych vojakov a politikov (otec generál a poslanec, starý otec maršál, priamy účastník republikánskeho hnutia koncom 19. storočia).

V roku 1952 ukončil štúdium sociálnych vied na Filozofickej fakulte Univerzity v Sao Paulo, kde v roku 1961 získal titul doktor vied. Od mladosti bol ľavicovo orientovaný, v začiatkoch silne ovplyvnený marxizmom, postupne pod vplyvom osobných skúseností s diktatúrou prechádza na sociálnodemokratické pozície.

V rokoch 1962 - 1963 absolvoval postgraduálny kurz na Laboratoire de Sociologie, Université de Paris.

V roku 1963 habilitoval na docenta - Filozofická fakulta Univerzity v Sao Paulo.

Po vojenskom prevrate v roku 1964 sa uchýlil do exilu v Chile, kde pracoval v Ekonomickej komisii pre Latinskú Ameriku, a neskôr do Francúzska.

V roku 1968 sa vrátil do Brazílie už ako uznávaný sociológ a prevzal Katedru politických vied FF Univerzity v Sao Paulo.

Pre politické názory ho vojenský režim predčasne penzionoval.

V 70. rokoch prednášal na univerzitách v Statforde, Berkley a Cambridge. V Brazílii založil vlastné študijné sociologické centrum.

Do politiky vstúpil v roku 1978, kedy bol zvolený za senátora za štát Sao Paulo a opozičné MDB (Brazílske demokratické hnutie).

V roku 1982 bol spoluzakladateľom PMDB (Strana brazílskeho demokratického hnutia).

V rokoch 1983 - 1986 senátor za PMDB.

V rokoch 1985 - 1986 predstaviteľ vládneho bloku prezidenta Sarneya v kongrese.

V roku 1986 znovazvolený za senátora za štát Sao Paulo.

V rokoch 1987 - 1988 predstaviteľ PMDB v senáte.

V roku 1988 bol spoluzakladateľom Strany brazílskej sociálnej demokracie (PSDB), ktorá vznikla vyčlenením sociálnodemokratického krídla PMDB.

V roku 1988 - 1992 predstaviteľ PSDB v senáte.

Po odstúpení prezidenta F. Collora v dôsledku procesu impeachmentu sa stal členom vlády I. Franca. Najprv pôsobil ako minister zahraničných vecí (1992 - 1993) a neskôr ako minister financií (1993 - 1994). Jeho "Plán Real" (1994) znamenal začiatok stabilizácie brazílskej meny a ekonomiky a bol rozhodujúcim faktorom víťazstva v prezidentských voľbách v roku

1994, keď ako kandidát stredopravej koalície (PSDB PFL, PTB PPB) zvíťazil.

Počas prvého funkčného obdobia rozšíril a prehĺbil proces štátnych, ekonomických a sociálnych reforiem, spočívajúcich v odštátňovaní, liberalizácii a v otváraní brazílskej ekonomiky a spoločnosti. Ústavný poriadok, umožňujúci znovuzvolenie a predovšetkým zúročenie presadzovaných reforiem mu zaručili znovuzvolenie za prezidenta Brazílskej federatívnej republiky v roku 1998, kedy ako kandidát koalície opäť porazil ľavicového kandidáta Lulu už v prvom kole ziskom 53,06 % hlasov.

Fernanda H. Cardoso možno zaradiť medzi najvýznamnejších štátnikov tzv. rozvojového sveta a predstaviteľov novej sociálnej demokracie tzv. tretej cesty. Vďaka svojmu politickému a odbornému kreditu sa ako jediný zástupca "rozvojového sveta" zúčastňoval na exkluzívnych stretnutiach predstaviteľov "tretej cesty" a prúdu, označovaného ako "Progressive Governance" (Blair, Clinton, Jospin).

Je profesorom politických vied, docentom sociológie, emeritným profesorom univerzity Sao Paulo. Bol asociovaným riaditeľom Ecole des Hautes Studes en Sciences Sociales v Paríži, profesorom College France a na Univerzite Paps-Nanterre. V roku 1982-86 bol prezidentom Medzinárodnej sociologickej asociácie.

Je členom Institute for Advanced Studies (Princeton) a Dr. h. c. univerzít Rutgers (New Jersey), Notre Dame (Indiana), Central de Caracas (Venezuela), Porto a Coimbra (Portugalsko), Berlínskej univerzity, Univerzity Lumiere Lyon (Francúzsko), univerzít v Bologni, v Cambridge a Londýne. Je čestným zahraničným členom Americkej akadémie vied a umení.

Publikoval desiatky prác v Brazílii a v zahraničí, spomedzi ktorých najvýznamnejšie sú: Kapitalizmus a otroctvo v južnej Brazílii, Priemyselný podnikateľ a ekonomický rozvoj v Brazílii, Sociálne zmeny v Latinskej Amerike, Závislosť a rozvoj v Latinskej Amerike, Politika a rozvoj závislých spoločností, Brazílsky politický model, Autoritarizmus a demokracia, Rast a chudoba, Strany a voľby v Brazílii, Amazónia: expanzia kapitalizmu, Demokracia, ktorú treba zmeniť, Perspektívy: idey a politická činnosť, Výstavba demokracie, Schodná utópia, Globalizácia a ďalšie aktuálne témy.

Edícia

Doctor honoris causa, zv. 4

Fernando Henrique Cardoso

**Objavenie nového poriadku
a politická zodpovednosť**

Vydala Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Zostavil a redigoval doc. PaedDr. Peter Andruška, PhD.

Technická redaktorka Tatiana Palkovičová

Fotografie Patrik Jandák, Kancelária prezidenta SR, a archív

Vydanie prvé

Strán 42

Rok vydania 2003

Tlač Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov

ISBN 80-8050-610-8

EAN 9788080506100

*Fernando Henrique Cardoso,
Presidente da República Federativa do Brasil*

Fernando

ISBN 80-8050-610-8